

Səqəleyn hədis

Müəllif: Seyyid Rza Nuseyninəsəb

Janr: Əqidə

SƏQƏLEYN HƏDIS

İslam aləmində çox məşhur olan “Səqəleyn” hədisini nəql edənlər bunu iki cür rəvayət etmişlər. Onların hansının daha səhih olduğunu araşdırırıq.

a) “Kitabəllahi və itrəti Əhlə-beyti”ə

b) “Kitabəllahi və sünnəti”.

Cavab: Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-dən nəql olunan səhih və sabit hədis məhz “Əhlə-beyti”

kəlməsi olan hədisdir. “Əhlə-beyti” kəlməsinin yerinə “sünnəti” deyə qeyd olunan rəvayət sənəd baxımından batil və rədd olunur, amma Əhli-beyti hədisinin sənədi tam kamilliyə malikdir.

“Və Əhlə-beyti” hədisinin sənədi

Bu mətni iki böyük şəxsiyyətli mühəddis nəql etmişdir. Müslim özünün “Səhih” kitabında Zeyd ibn Ərqəmdən nəql edir ki, Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) bir gün Məkkə-

Mədinə arasında yerləşən “Xum”
adlı bir suyun kənarında xütbə
söylədi, Allaha həmd-səna etdikdən
sonra camaata nəsihət edərək
buyurdu:

أَلَا أَيُّهَا النَّاسُ، فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُؤْتِيكُمُ الْوَيْسُوكَ أَن يَأْتِي رَسُولُ رَبِّي

فَأَجِيبْ، وَ أَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ أَوْهُمَا كِتَابُ اللَّهِ، فِيهِ الْهُدَى

وَ النُّورُ فَخُذُوا بِكِتَابِ اللَّهِ وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ - فَحَثَّ عَلَيَّ

كِتَابِ اللَّهِ وَ رَغَبَ فِيهِ ثُمَّ قَالَ وَ أَهْلُ بَيْتِي، أَذَكَّرِكُمُ اللَّهَ فِي

أَهْلِ بَيْتِي، أَذَكَّرِكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي، أَذَكَّرِكُمُ اللَّهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي

“Ey insanlar! Mən də sizin kimi bir bəşərəm. Pərvərdigarımın elçisinin (Əzrailin) gəlişi yaxındır, mən də onun dəvətini qəbul edəcəyəm. Mən sizin aranızda iki ağır əmanət qoyub gedirəm: Biri Allahın kitabıdır ki, onda hidayət və nur var. Allahın kitabından bərk-bərk yapışın və ona sarılın. (Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v) Allahın kitabına əməl etməyi təkid etdikdən sonra buyurdu:) Və (ikincisi) mənim Əhli-beytimdir.

**Əhli-beytim barəsində Allahı sizə
xatırladıram. Əhli-beytim
barəsində Allahı sizə xatırladıram.
Əhli-beytim barəsində Allahı sizə
xatırladıram.”¹**

Bu mətni Darəmi də özünün
“Sünən” kitabında² qeyd etmişdir,
hər iki hədisin sənədi gün kimi
aydındır və onda azacıq irada yol
yoxdur.

2-Tirmizi bu mətni “və itrəti

---

¹ “Səhihi-Müslim”, 4-cü cild, səh.1803, 2408 nömrə (Əbdül-Baqi çapı.)

² 2-ci cild, səh.431-432

Əhlə-beyti” kəlməsi ilə nəql
etmişdir. Onun mətni belədir:

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا

بَعْدِي، أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنَ الْآخِرِ كِتَابَ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنْ

السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَ عِثْرَتِي أَهْلَ بَيْتِي، لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا

عَلَيَّ الْحَوْضَ فَاَنْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُقُونِي فِيهَا.

**“Mən sizin aranızda iki əmanət
qoyuram. Onlara sarılıncaya
qədər heç vaxt yolunuzu
azmazsınız. Bunlardan biri
digərindən daha böyükdür:**

**Allahın kitabı asimandan yerə
doğru çəkilməmiş rəhmət ipidir,
digəri isə mənim itratim – Əhli-
beytimdir. Onlar hovuzun
kənarında mənə gəlib çatana
qədər bir-birindən ayrılmazlar.
Baxın görün, mənim
əmanətlərimlə necə rəftar
edəcəksiniz!”³**

“Sihah” və “Sünən”
müəlliflərindən olan Müslim və
Tirmizi hər ikisi “Əhlə-beyti”

---

³ “Sünəni Tirmizi”, 5-ci cild, səh.663, 37788-ci nömrə

kəlməsinə tə'kid etmişlər, bu da bizim nəzəriyyəimizin sübuta yetməsinə kifayətdir. Hər ikisinin də sənədi son dərəcə mö'təbər və xüsusi e'tibar dərəcəsinə malikdir.

“VƏ SÜNNƏTİ” MƏTNİNİN SƏNƏDİ

“Əhlə-beyti” kəlməsinin yerinə “sünnəti” kəlməsi qeyd olunan rəvayət saxta hədislərdən olmaqdan əlavə, sənədi də zəifdir. Onu, əməvilərə tabe olan “ravilər”

özlərindən icad etmişlər.

1-Hakim Nişapuri “Müstədrək” kitabında həmin mətni aşağıdakı sənədlərlə qeyd etmişdir: Abbas ibni Əbu Üveys, Əbu Üveysdən, o da Sur ibni Zeyd Deyləmidən, o da Əkrəmədən, o da ibni Abbasdan nəql edir ki, Rəsulullah (s.ə.v.v) belə buyurur:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ مَا إِنِ اعْتَصَمْتُمْ بِهِ

فَلَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا كِتَابَ اللَّهِ وَ سُنَّةَ نَبِيِّهِ !!

“Ey insanlar, mən sizin aranızda

iki şeyi qoyub gedirəm, onlara sarılıncaya qədər öz yolunuzu azmazsınız: Allahın və Peyğəmbərin sünnəti.”⁴

Bu rəvayəti nəql edənlər arasında onun sənədinə irad gətirən şey ata və onun oğludur: Əbu Üveys və onun oğlu İsmail ibni Əbu Üveys. Onların heç birinin e`tibar dərəcəsinə malik olmamasından əlavə, üstəlik yalançılıqla və saxta hədis yaratmaqla da müttəhim olunurlar.

---

⁴ “Müstədrək” (Hakim), 1-ci cild, səh.93

RİCAL ALİMLƏRİNİN BU İKİ ŞƏXS BARƏSİNDƏKİ SÖZLƏRİ

Hafiz Məzzi özünün “Təhzi-
bul-kamal” kitabında İsmail və onun
atası barəsində rical elminin məşhur
mühəqqiq və şəxslərindən belə nəql
edir: Yəhya ibni Muin (rical elmində
böyük şəxsiyyətli alimlərdəndir)
deyir: “*Əbu Üveys və onun oğlu
zəifdir.*” Həmçinin Yəhya ibni
Muindən nəql olunmuşdur ki, belə
deyir: “*Bu iki nəfər hədisi
oğurlayırdılar.*” O, Əbu Üveysin

oğlu barəsində deyir: “*Ona e`timad etmək olmaz.*” Nəsai onun oğlu barəsində demişdir: “*O, zəifdir və e`tibar olunası deyildir.*” Əbul Qasim Lalikai demişdir: “*Nisai onun əleyhinə çox sözlər demişdir... (nəhayət sözü bura çatır:) onun hədisləri tərk edilməlidir.*”

İbni Ədi (o, rical alimlərindəndir) deyir: “*İbni Əbu Üveys öz dayısı Malikdən qəribə hədislər rəvayət etmişdir ki, heç kəs onu qəbul*

etmir.”⁵

İbni Həcər “Fəthul-Bari” kitabının müqəddiməsində qeyd edir: *“Heç vaxt ibni Əbu Üveysin hədislərinə istinad etmək olmaz, çünki Nəσαι onun barəsində qədh etmişdir (güclü eyb tutmuşdur).”*

Hafiz Seyyid Əhməd ibni Siddiq “Fəthul-milkil-ula” kitabında Səlmət ibni Şeybdən nəql edir ki, o, İsmail ibni Əbi Üveysin belə dediyini eşitmişdi: *“Mədinə əhli hər hansı*

---

⁵ “Təhzibul-kamal” (Hafiz Məzzi), 3-cü cild, səh.127

⁵ “Müqəddimətu Fəthul-Bari” (İbni Həcər), səh.391 (“Darul-mə`rifət” çapı)

*bir məsələ barəsində iki dəstə
olanda mən hədis quraşdırırdım.”⁶*

Deməli oğul (İsmail ibni Əbi
Üveys) saxta hədis düzəltməklə
müttəhim olunmuş və ibni Muin
onun yalançı olduğunu demişdir.
Bundan əlavə, onun hədisi nə
Tirmizinin, nə də Müslimin səhih
kitablarında, eləcə də digər səhih
kitabların heç birində qeyd
olunmamışdır. Əbu Üveysin
barəsində isə Əbu Hatəm Razinin

---

⁶ “Fəthul-milkil-ula” (Hafiz Seyyid Əhməd), səh.15

“Cərh və tə`dil” kitabında yazdığını qeyd etmək kifayətdir. O yazır:

*“Onun hədisi yazılır, lakin istinad edilmir. Onun hədisi güclü və möhkəm deyildir.”*⁷ Həmçinin Əbu Hatəm, ibni Muindən nəql edir ki, *Əbu Üveys e`timad olunası şəxs deyildir.*

Sənəndə bu iki nəfərin olduğu rəvayət heç vaxt səhih ola bilməz. Bundan əlavə onlardan nəql olunan hədis səhih və sabit rəvayətlə

---

⁷ “Əl-cərhu vət-tə`dil” (Əbu Hatəm Razi), 5-ci cild, səh.92

müxalifdir.

Qeyd olunmalıdır ki, hədisi nəql edən şəxs, yəni Hakim Nişapuri onun zəif olduğunu e`tiraf etdiyindən bunun sənədini təshih etməmişdir, lakin onun məfhumunun səhih olmasına dair elə bir şahid gətirmişdir ki, o da sənəd baxımından çox zəif olub e`tibar dərəcəsiindən düşür. Buna görə də hədisi gücləndirmək əvəzinə, onun zəifliyini daha da artırır. İndi isə onun süst və zəif olmasının

şahidlərini qeyd edirik:

“VƏ SÜNNƏTİ” RƏVAYƏTİNİN İKİNCİ SƏNƏDİ

Hakim Nişapuri aşağıda qeyd olunacaq sənədlərlə Əbu Hüreyrədən mərfu⁸ şəkildə belə nəql edir:⁹

إِنِّي قَدْ تَرَكْتُ فِيكُمْ شَيْئَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدَهُمَا كِتَابَ وَ

سُنَّتِي وَ لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ

Hakim onu bu sənədlərlə nəql edir: Əz-Zəbiyy, ən Saleh ibni

⁸ Ravinin, mə'suma istinad vermədiyi hədis “mərfu” adlandırılır.

⁹ “Müstədrək”, 1-ci cild, səh.93

Musəl-Təlhi, ən Əbdul-Əziz ibni Rəfi`, ən Əbi Saleh, ən Əbi Hüreyrə

Bu hədis də əvvəlki hədis kimi saxtadır və onu nəql edənlərin arasında Saleh ibni Musa Təlhinin adı qeyd olunur. Biz böyük rical alimlərinin onun barəsindəki sözlərini qeyd edirik:

Yəhya ibni Muin deyir: “*Saleh ibni Musa e`timad olunası şəxs deyil.*” Əbu Hatəm Razi deyir: “*Onun hədisləri zəif və münkərdir*

*(inkar olunandır).” Nəsai deyir:
 “Onun hədisi yazılmır.” Başqa yer
 də deyir: “Onun hədisləri mətruktur
 (tərk olunmuşdur).”¹⁰*

İbni Həcər “Təhzibut-təhzib”
 kitabında yazır: *“İbni Hibban deyir:
 Saleh ibni Musa e`tibarlı şəxslərə
 elə şeyləri istinad verir ki, onların
 sözlərinə oxşamır. (Axırda deyir:)
 Onun hədisi höccət deyildir.” Əbu
 Nəim deyir: “Onun hədisi
 mətruktur və daim münkər (inkar*

---

¹⁰ “Təhzibul-kamal” (Hafiz Məzzi), 13-cü cild, səh.96

olunmuş) hədisləri nəql edir.”¹¹

İbni Həcər “Təqrib” kitabında (2891-ci nömrədə) deyir: *“Onun hədisi mətruktur.”* Zəhəbi “Kaşif”də (2412-ci nömrədə) deyir: *“Onun hədisi süstdür.”* Zəhəbi “Mizanul-e`tidal” kitabında (2-ci cild, səh.302) bizim araşdırdığımız hədisi ondan nəql edir və deyir: *“Bu, onun münkər (inkar olunmuş) hədislərindəndir.”*

---

¹¹ “Təhziibut-təhziib” (İbni Həcər), 4-cü cild, səh.355

“VƏ SÜNNƏTİ” HƏDİSİNİN ÜÇÜNCÜ SƏNƏDİ

İbni Əbdul-Birr “Təmhid” kitabında (24-cü cild, səh.331) bu mətni aşağıda qeyd olunan sənədlə nəql etmişdir: Əbdur-Rəhman ibni Yəhya Əhməd ibni Səiddən, o da Məhəmməd ibni İbrahim Dəbilidən, o da Əli ibni Zeyd Fərarizidən, o da Hüneyidən, o da Kəsir ibni Abdullah ibni Əmr ibni Ovfdan, o da atasından, o da babasından nəql edir.

İmam Şafei, Kəsir ibni Abdullah

barəsində deyir: “*O yalanın sütünlarından biridir*”.¹²

Əbu Davud deyir: “*O yalançılardan və kəzzablardan biridir.*”¹³ İbni Həbban deyir: “*Əbdullah ibni Kəsir atasından və babasından elə hədis kitabı nəql edir ki, onun əsası saxtadır, o kitabdan hədis nəql etmək və Əbdullahdan rəvayət etmək haramdırə yalnız təaccüb və tənqid etmək məqamı*

---

¹² “Təqrib” 8-ci cild, səh.377ə “Təhzibul-kəmal”, 24-cü cild, səh.138

¹³ Yənə orada

istisna olunur.”¹⁴

Nisai və Darqutni demişlər:

“Onun hədisi mətruktur.” İmam

Əhməd deyir: *“Onun sözü inkar*

olunur və e`timad olunması deyildir.”

İbni Müin də həmin nəzərə malikdir.

İbni Həcərin “Ət-təqrib” kitabında

yazdığı çox qəribədirə belə ki, onun

tərcümeyi-halını şərh edərkən yalnız

“zəifdir” kəlməsi ilə kifayətlənmiş,

onu yalançılıqla müttəhim edənləri

də ifratçı adlandırmışdır, halbuki

---

¹⁴ “Əl-məcrühin” (İbni Həbban), 2-ci cild, səh.221

məşhur rical alimləri onu yalançılıq və saxta hədis deməkdə müttəhim etmişlər, hətta Zəhəbi demişdir ki, *“onun adi danışığı belə süst və puçdur.”*

SƏNƏDSİZ NƏQLLƏR

Malik “Əl-müvəttə” kitabında onu sənədsiz və mürsəl şəkildə nəql etmişdir. Hamının bildiyi kimi belə bir hədisin dəyəri yoxdur.¹⁵

Bu araşdırmalar gözəl şəkildə aydınlaşdırır ki, “və sünneti”

---

¹⁵ “Əl-müvəttə” (Malik), səh.889, 3-cü hədis

kəlməsi ilə olan hədis saxtadır, yalançı və əməvi sülaləsinə bağlı olan ravilər onu, “və itrəti” kəlməsi ilə olan səhih hədisin müqabilində özlərindən düzəltmişlər. Buna görə də məscidlərin xətiblərinə, imam camaatlara və təbliğatçılara vacibdir ki, Peyğəmbər (s.ə.v.v)-dən nəql olunmayan hədisləri tərk edib onun yerinə səhih hədisləri camaata bəyan etsinlərə o hədisi ki, Müslim öz “Səhih” kitabında “Əhlə-beyti” surətində, Tirmizi isə “itrəti və

Əhlə-beyti” şəklində nəql etmişlər.
 Elm axtaranlara vacibdir ki, hədis
 elmini öyrənsinlər, səhih hədisi zəif
 hədisdən seçə bilsinlər.

Sonda bunu qeyd etməyi lazım
 görürük ki, “Əhlə-beyti” kəlməsində
 Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in məqsədi
 onun nəslidir, o cümlədən Fatimeyi
 Zəhra (ə.s), İmam Həsən və Hüseyin
 (ə). Çünki Müslim öz “Səhih”ində
 (4-cü cild, səh.1883, 2424-cü hədis)
 və Tirmizi öz “Sünən” kitabında (5-
 ci cild, səh.663) Ayişənin belə

dediyini nəql edirlər:

لَمَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ عَلَيَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ " وَ

سَلَّمَ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَ

يُطَهِّرَكُم تَطْهِيرًا فِي بَيْتِ أُمِّ سَلَمَةَ فَدَعَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَآلِهِ " وَ سَلَّمَ فَاطِمَةَ وَ حَسَنًا وَ حُسَيْنًا فَجَلَّلَهُمْ بِكِسَاءٍ

وَ عَلِيٍّ خَلْفَ ظَهْرِهِ فَجَلَّلَهُ بِكِسَاءٍ ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ هَؤُلَاءِ أَهْلُ

بَيْتِي فَادْهَبْ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَ طَهِّرْهُمْ تَطْهِيرًا قَالَتْ أُمُّ

سَلَمَةَ وَ أَنَا مَعَهُمْ يَا نَبِيَّ اللَّهِ؟ قَالَ أَنْتِ عَلَيَّ مَكَانِكَ وَ أَنْتِ

إِلَى الْخَيْرِ.

“Təthir”

ayəsi

Ümmü

Sələmənin evində nazil oldu.

Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)

Fatimə, Həsən və Hüseyini öz

əbasının altına aldı, Əli də onun

arxasında dayandı. Onları öz

əbası ilə örtüdü, dedi:

“Pərvərdigara! Bunlar mənim

Əhli-beytimdir, hər növ çirkinliyi

onlardan uzaq et, onları pak-

pakizə qərar ver!” Ümmü Sələmə

dedi: Ey Peyğəmbər! Mən də

onlardanammı? (Ayədə qeyd

olunan Əhli-beytdən hesab

olunurammı?) Buyurdu: Sən öz yerində ol (əbanın altına girmə) sən yaxşı və xeyir yoldasan.”¹⁶

“SƏQƏLEYN” HƏDİSİNİN MƏFHUMU

Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in öz itrət və Əhli-beytini Qur`anla yanaşı qərar verməsi və hər ikisini ümmət arasında Allahın höccəti kimi vəsf etməsindən iki nəticə almaq olar:

1-Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in itrətinin sözləri Qur`anın özü kimi

---

¹⁶ Həsən ibni Əli Səqaf, “Səhihu sifəti səlatin-Nəbi” kitabı, səh.287-294.

höccətdir və dini işlərdə – istər əqidəvi, istərsə də hüquqi – onların sözünə istinad etmək lazımdır, onların tərəfindən bir dəlil mövcud olduqda başqa şeyə istinad etmək lazım deyil.

Müsəlmanların Peyğəmbəri Əkrəm (s.ə.v.v)-in vəfatından sonra xilafət və islam ümmətinin siyasi işlərinin idarə olunması kimi məsələlərdə iki qrupa ayrılmasına, hər birinin özünə məxsus məntiq və dəlillərinin olmasına baxmayaraq

Əhli-beytin elmi müraciət yeri olmasında heç bir ixtilaf etməməlidirlər, çünki “Səqəleyn” hədisinin düz-günlüyündə hamı yekdil fikirdədir. Bu hədis əhkam və əqidə ilə əlaqədar məsələlərdə müraciət yerini Qur`an və Peyğəmbər (s.ə.v.v)-in itrəti hesab edir. Əgər islam ümməti bu hədisə əməl edərsə ixtilaf dairəsi azalar, vəhdətə böyük şərait yaranar.

2-Qur`an Allah kəlamı olmasına görə hər növ xəta və səhvədən

uzaqdır. Onda necə xətaya necə ehtimal vermək olar, halbuki Allah onu vəsf edərək belə buyurur:

لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلًا مِنْ

حَكِيمٍ حَمِيدٍ

“Batil ona nə arxadan, nə də öndən yol tapa bilməz. (O,) hikmət sahibi və tərifə layiq olan Allah tərəfindən nazil olan bir kitabdır.”¹⁷

Əgər Qur`an xətadan

---

¹⁷ “Fussilat” surəsi, ayə:42

amandadırsa, təbii olaraq onun tayı-
bərabəri olan Əhli-beyt də xətdən
uzaqdır. Çünki xətakar bir şəxs, yaxud
şəxslərin Qur`anın bərabəri
ola bilməsi yalnız fikirdir.

Bu hədisdən Əhli-beytin hər növ
xəta və günahdan uzaq (mə`sum)
olmasını anlamaq olar. Diqqət
yetirmək lazımdır ki, bir şəxsin
ismətli olması onun peyğəmbər
olmasını gərəkli etmir. Bir şəxsin
günahdan mə`sum olması və eyni
halda peyğəmbər olmaması

mümkündür. Həzrəti Məryəm “Ali-İmran” surəsinin 42-ci ayəsinin

يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَي نِسَاءِ

الْعَالَمِينَ

(Mələklər Məryəmə dedilər:) Ey

Məryəm, həqiqətən Allah səni

seçmiş, paklamış və bütün dünya

qadınlarından üstün etmişdir.”

hök-münə görə hər bir günahdan

uzaqdır, lakin peyğəmbər deyil.

*****